

Љубомирка Кркљуш,
доцент Правној факултету у Новом Саду

ПРОЕКТ УСТАВА ЗА ВОЈВОДИНУ СРБСКУ СТЕФАНА РАДИЧЕВИЋА

Стефан Радичевић је био један од бројних Срба из Аустрије које су њихова судбина и амбиције довеле у Србију у првој половини прошлог века. Службовање у Србији започео је 1830. године као Милошев чиновник, а завршио 1842. као попечитељ просвете и правде. Са кнезом Михаилом напустио је Србију исте године. Заједно с Обреновићима, Радичевић се и вратио у Србију. Умро је у Београду 1871. године.

За време свог службовања у Србији Радичевић је стекао углед вредног и способног чиновника. О томе сведоче и послови које су му поверавали Милош и Михаило. Од почетка је учествовао у изради закона, као члан разних комисија које су се тим послом бавиле. После укидања Сртењског устава, 1835. године и касније, 1837. и 1838. учествовао је и у изради уставних нацрта.

Боравећи у Војводини у време српског покрета 1848—1849. године, Радичевић је начинио један нацрт устава за Српску Војвину, *Пројект устава за Војвину србску са државословним примедбама* и издао га у Земуну априла 1849. године. У то време је у Војводини, на темељима одлука Мајске скупштине, била изграђена веома разграната мрежа српских органа власти, на челу са Главним одбором и патријархом. Фактички освојена и утврђена власт захтевала је и своје формално признање и уобличење. Цар је потврдио само одлуке о избору војводе и патријарха, децембра 1848. Отуда у ово доба настаје у Војводини низ нацрта уставног уређења Српске Војводине, различитог порекла, обима и садржине.

Пројект устава Стефана Радичевића обиман је текст (463 странице), који се састоји од увода, 213 одредаба уставног текста груписаних у 16 глава и примедба. Уређење Војводине Радичевић темељи „на основу једнакога права свих класа народа и према потреби данашњег времена, безшодно целокупности царства с једне, а самосталности Војводине с друге стране“. Војводина, састављена од Срема, Бачке, Баната и Печујског окружја (Барањске жупаније) у саставу је хабсбуршко-лотариншких земаља, али са пуном слободом унутрашње управе. Њен простор и границе њене унутрашње самосталности не могу се мењати без сагласности њене народне скупштине. У унутрашњу управу спадају сви послови изузев односа са страним државама, објаве рата и закључења мира, војне и финансијске власти. Званични језик у судству и администрацији Војводине је српски језик, а општински послови отправљаће се на језику већине тамошњег становништва.

Сви су грађани у Војводини једнаки пред законом. Опширно се набрајају грађанска права: лична слобода, сигурност и безбедност грађана, слобода штампе, говора и удруживања. Феудални односи се укидају, а свако постаје неограничени господар свог непокретног добра.

На челу власти налази се војвода: под њим стоје све гране управе, има команду над војском, поставља чиновнике и офицере, има право помиловања. Заједно са скупштином има законодавну власт. Војводу бира цео народ, и он на положају остаје доживотно. Народна скупштина предлаже и усваја законе, одобрава буџет и прима финансијске извештаје. Пет попечитеља чине средишњу владу Војводине. Поставља их и по својој вољи мења војвода. У одређеним случајевима одговорни су министрима царства и Народној скупштини. Судску организацију чине примирителни, окружни, трговачко-занатски и апелациони

судови. Судови су одвојени од административне власти и независни, а судије су сталне. Поступак је усмен и јаван. Остале одредбе пројекта односе се на администрацију, војску, финансије и вероисповести.

Из овог Радичевићевог пројекта устава произилази да би Војводина у склопу Монархије имала положај федералне јединице, равноправне с осталим земљама у Монархији, са широком надлежношћу у унутрашњој управи. Законодавну власт деле равноправно војвода и Народна скупштина, будући да једно другом подносе законске предлоге, односно потврђују и одобравају поднете им предлоге. Радичевић није Скупштини дао превагу над извршном влашћу. Војвода није одговоран Скупштини. Министри су одговорни војводи, а Скупштина може само да их оптужи. Министарска одговорност није утврђена као општа политичка одговорност, него се одређује само у малом броју конкретних случајева. Стога однос између извршне и законодавне власти, по одредбама овог уставног нацрта, нема парламентарни карактер. Начело поделе власти није ни изричито поменуто у уставном пројекту нити је у њему доследно спроведено. Војвода има у систему власти највише место. Ни у тексту пројекта ни у примедбама се не помиње народна сувереност, нити се скупштини даје улога њеног носиоца. Према томе, карактер уређења које је Радичевић наменио Војводини могао би се означити као нека врста изборне, ограничене (уставне) али не и парламентарне монархије.

Радичевићев пројект користила је, са бројним другим материјалима, уставна комисија, коју је патријарх именовано и која је 9. марта 1849. завршила свој нацрт устава. Тако има низ недостатака у односу на овај нацрт, Радичевићев пројект је давао Војводини независнији и самосталнији положај него што је чинио нацрт комисије. Већа самосталност Војводине, укидање феудалних односа, грађанска једнакост, слободе и права несумњиво су одговарали главним захтевима српског грађанства у Војводини 1848 — 1849. године. Иако није активно учествовао у борби Срба у Војводини 1848 — 1849. године, Радичевић је издром свога нацрта устава дао допринос тој борби.